

Wij zijn als rentmeesters en beheerders van een bosareaal van respectievelijk ruim 700 ha (Landgoed Gorp en Roover) en 1.600 ha (Landgoed de Utrecht) direct belanghebbenden bij de nieuwe bosstrategie. Vanwege deze schaal is houtoogst een substantiële economische drager voor onze landgoederen, die naast bos nog bestaan uit natuurgebieden – waaronder Natura 2000- en landbouwgronden. Naast productiebos beheren wij ook natuurbossen, waarin biodiversiteit de belangrijkste beheerdoelstelling is. Het overgrote deel van deze bossen zijn in het begin van de 20ste eeuw aangelegd op voormalige heidegronden. Het is vanuit deze achtergrond dat wij met veel belangstelling de bosstrategie van Rijk en provincies hebben gelezen. In onderstaand artikel willen wij de vragen die de bosstrategie bij ons heeft opgeworpen op de voorgrond plaatsen.

> Recreatie

Bossen zijn in toenemende mate een plaats voor recreanten, in steeds meer diverse vormen. Bos en natuur zijn het afgelopen jaar voor veel mensen een toevluchtsoord geweest en wij zijn blij dat 'onze' landgoederen hier mede voor hebben kunnen zorgen. Nederlanders waarderen bos steeds meer en dat wordt terecht in de strategie onderkend. Wat daarbij te weinig naar voren wordt gebracht is dat recreatie voor een eigenaar ook bepaalde verantwoordelijkheden meebrengt. Denk daarbij aan het onderhoud van paden, boomveiligheid inspecties, toezicht op de regels, het verwijderen van achtergelaten afval en het voorkomen van 'conflicten' tussen de diverse recreanten. Het SNL subsidie stelsel is te weinig gericht op het tegemoetkomen in de kosten van recreatie.

Wellicht is het ook raadzaam om eens te kijken naar een betere verdeling van recreanten over bos- en natuurgebieden. Een aparte infrastructuur voor bijvoorbeeld fietsers, ruiters en wandelaars -zoals in Vlaanderen bestaat- zou enerzijds de recreatiedruk kunnen spreiden en anderzijds het potentiële conflict tussen wandelaars, hardlopers, fietsers en ruiters kunnen mitigeren. Elk van de paden dient wel gewoon mee te tellen in de openstellingsvoorwaarden van SNL en NSW, zodat geen bos hoeft te worden opgeofferd aan een padenstructuur.

Daarnaast vragen gebieden met een hogere

natuurwaarde om meer zorg, dat betekent dus minder intensieve vormen van recreatie. Heel concreet kan je je afvragen of mountainbikers dan wel honden thuis horen in een Natura 2000-gebied. Bij de aanleg van nieuw bos dicht bij dicht bevolkt gebied zou recreatie ook het primaire doel moeten zijn, met bijvoorbeeld een kunstmatig gecreëerd reliëf waar mountainbikers zo van houden of een zone die dient als hondenloosloopegebied.

Water

Bossen (en natuurterreinen) spelen voorts een belangrijke rol in de bescherming van het grond- en drinkwater aangezien in deze terreinen nauwelijks of geen bestrijdingsmiddelen en mest worden uitgebracht. Deze belangrijke maatschappelijke functie wordt onvoldoende onderkend en kennelijk gezien als een vanzelfsprekendheid.

Meer aandacht en waardering voor deze taak zou zeker op zijn plaats zijn.

Dit is temeer relevant nu van bosgebieden op dit vlak ook meer wordt gevraagd. Dat past lokaal op zich ook goed: de heideterreinen waarop 'ons' huidige bos is geplant, waren aanvankelijk veel te nat voor aanplant of lieten geen diepe worteling van de bomen toe, met instabiele opstanden als gevolg. Dat we het netwerk aan sloten dat de afgelopen eeuw is aangelegd ten behoeve van de ontwatering nu herzien en aanpassen aan de behoefte van het huidige bos en de maatschappelijke behoefte is in feite een win-winsituatie. Echter moet hierbij niet over het hoofd worden gezien dat een natter bos bij houtoogst aanzienlijke beperkingen met zich mee kan brengen voor de beheerder die zuinig is op zijn bodem. Voor de boseigenaar die bereid is om reeds vochtig productiebos verder te vernatten zodat een broekbos

foto Harrie van Puijfenbroek

Bossenstrategie in de Brabantse praktijk

Landgoed Gorp en Roovert

ontstaat zullen extra middelen beschikbaar moeten komen. In termen van CO₂-opslag en het leveren van schoon grondwater heeft een broekbos de meeste mogelijkheden, een passende beloning zou hiervoor op zijn plaats zijn. De rol van het bos in klimaatadaptatie en mitigatie verdient een bijbehorend systeem van compensatie.

Cultuurhistorie

Waar de strategie wel spreekt over (houtige) cultuurhistorie buiten bossen, ontbreekt de aandacht voor cultuurhistorie binnen onze bossen. Zo zijn de oudste bomen met een grote waarde voor biodiversiteit op landgoederen vaak te vinden in lanen. Lanen worden tevens door recreanten zeer gewaardeerd. Oude lanen zijn echter wel de kostelijkste onderdelen van een landgoed, zeker met het oog op veiligheid. Specifiek in Noord-Brabant waar er geen subsidie beschikbaar is voor onderhoud van de Monumentale Lanen, dreigen beheerders voor de keuze te komen om oude lanen te kappen omdat behoud financieel niet langer verantwoord is.

Ook bij de omzetting van korte vegetaties en landbouwgrond in bos zou cultuurhistorie een afweging moeten zijn, naast de financiële afwegingen. Het karakter van onze bossen in het

algemeen, maar van landgoederen in het bijzonder wordt mede bepaald door een afwisseling van gesloten bos met open stukken. Het enkel beoordelen van de biodiversiteitswaarde op de samenstelling van de vegetatie lijkt daarbij ook te eng. Een open ruimte met een goed ontwikkelde zoom- en mantelvegetatie, biedt een leefgebied voor een heel specifieke fauna.

Financiële afwegingen spelen met name een rol waar landbouwgrond wordt omgezet in bos. Voor grond die maar in beperkte mate geschikt is voor landbouw valt dit te overwegen, maar voor een (landgoed)eigenaar zit ook aan deze keuze een economische component. De mogelijkheid om aangrenzende gronden ter compensatie aan te kunnen schaffen kan voor een landgoed wel een aantrekkelijke investering zijn.

Houtoogst

Bossen kunnen een belangrijke rol spelen in klimaatmitigatie en adaptatie. Bossen hebben in principe een vochtiger en koeler microklimaat. Het vasthouden van water in bossen vergt wat aanpassingen, maar biedt zeker mogelijkheden. Opslag van CO₂ in hout en bodem biedt in theorie een win-winsituatie: een vitale bodem verhoogt de jaarlijkse aanwas en dus ook de mogelijkheden voor oogst. Lokaal hout dat wordt toegepast in de bouw ter vervanging van staal of beton heeft een enorm effect op de CO₂-balans, maar het begrip 'lokaal hout' wordt niet uitgewerkt in de strategie.

De overheid noemt elders in haar visie op de toekomstige woningbouw het belang van hout als bouw materiaal, mede vanwege dit positieve effect. In de bossenstrategie wordt dit ondersteunt door de aanplant van meer bos. Echter, houtteelt als een belangrijke beheermethodiek voor het aanleveren van bouwhout is op de achtergrond geraakt. Dit vinden wij een gemiste kans, temeer omdat bij het grote publiek kap – in welke vorm dan ook – vaak negatief wordt beoordeeld, was het fijn geweest als in de bossenstrategie nadrukkelijker de positieve kant van houtoogst was belicht. De Nederlandse bosbeheerders en bouseigenaren hebben met hun verantwoord beheer van de laatste decennia deze steun verdiend.

Afrondend, als bouseigenaren gaan we graag in gesprek met de provinciale en landelijke overheid om samen te komen tot een vitaal én productief bos. Het handelingsperspectief voor de inzet op productie van 'lokaal hout' en ecosysteemdiensten ontbreekt.<

Harrie van Puijenbroek, Landgoed Gorp en Roovert
Harry Breviers, Landgoed de Utrecht
René de Bont, BPG vereniging landelijk Brabant
(Gorp en Roovert en De Utrecht zijn leden)

CLT en de houten revolutie

Hout is het bouw materiaal van de toekomst. Een kleine greep uit de vele voordelen van het bouwen met hout: het legt CO₂ vast, is hernieuwbaar en kost veel minder energie bij de productie (of beter gezegd: bij de bewerking, want het daadwerkelijke hout is al in het bos geproduceerd). Kortom, hout is veel duurzamer dan beton, staal of plastic. Dé oplossing voor de bio-based circular nature inclusive economy.

CLT (Cross Laminated Timber of kruislaaghout) is de crème de la crème als het gaat om biobased materials. Van relatief laagwaardig hout kun je zo enorme panelen maken die erg sterk en stabiel zijn. En daarmee kun je flink de lucht in gaan. De lijst van hoogste houten gebouwen op Wikipedia zal in de komende jaren alleen maar langer worden. Bovendien is het erg geschikt voor prefab. Al in de fabriek kun je panelen maken compleet met uitsparingen voor vensters, leidingen en stopcontacten, en dat bespaart enorm veel tijd op de bouwlocatie.

Ik ben overtuigd. Doe mij maar zo'n CLT-appartementje. Totdat ik me verdiep in houtlijm en de mogelijk schadelijke gezondheidseffecten. Veel bewerkt hout is namelijk op een bepaalde manier verlijmd, vaak met synthetische lijmen zoals polyurethaan (beter bekend als PUR), melamine formaldehyde (MF), ureum formaldehyde (UF), phenol formaldehyde (PF) of isocyanaat-gebaseerde binders (EPI of MDI). CLT wordt veelal verlijmd met MF, UF en/of PUR. Bij de GGD staat formaldehyde ook wel bekend als spaanplaatgas. Vooral bij hoge luchtvochtigheid, door bijvoorbeeld een lekkage, en warm weer kan de kankerverwekkende stof vrijkomen uit het hout. Het Nederlandse KOMO-keurmerk moet voorkomen dat de maximaal toelaatbare concentratie formaldehyde binnenshuis wordt bereikt. Maar het lijkt me geen prettig idee meer om in een huis te wonen van bewerkt hout.

Toch denk ik dat de oplossing dichtbij ligt. Nu al zijn er bio-based alternatieven op basis van soja of lignine. Ik zou er daarom voor willen pleiten dat houtbouwers vol inzetten op de ontwikkeling en gebruik van natuurlijke en gezonde alternatieven en stoppen met het gebruik van formaldehyde houtlijmen. Zo durft straks iedereen in een CLT-huis te wonen.

Davis Kingma